

Castellbell i el Vilar a l'entorn dels anys 1714 i 1719

Joan Valls i Pueyo

En aquest treball sobre el període comprès entre els anys 1714, l'any de la pèrdua de les llibertats catalanes, i 1719, l'any del darrer intent de la seva recuperació, que és un més dels capítols que conformen la història de Castellbell i el Vilar, volem apropar-nos a un millor coneixement sobre les conseqüències que va tenir l'anomenada Guerra de Successió en els habitants del sud de la comarca del Bages.

Disposem de poca documentació sobre aquest període, de manera que ens caldrà prendre les informacions que ens proporcionen alguns documents que fan referència al marquesat de Castellbell i a les repercussions que van tenir en el conjunt de la societat catalana els decrets de segrest i d'expropiació dels béns i, en termes generals, de les heretats dels habitants que van romandre fidels dins la ciutat de Barcelona durant el setge dels anys 1713 i 1714.

1714

Com és ben conegut, el mes de gener de 1714 algunes comarques s'aixecaren contra els ocupants borbònics i, mentre Antoni Desvalls i Vergós abandonava Cardona per emprendre una lluita que havia de durar més de vuit mesos, el seu germà Manuel restà de governador a la plaça, enviant armes i municions als nuclis de resistència més pròxims. Antoni

Castellbell va ser un dels darrers baluards de les llibertats catalanes –juntament amb Cardona, Sant Martí Sarroca i Bagà–, ja que després de l'11 de setembre, encara va mantenir la lluita una setmana més, fins el 18 de setembre de 1714, dia de la capitulació de Cardona i de la fi definitiva de la resistència. Autor: Camparola

Desvalls es va desprendre d'un petit destacament que arribà a Castellví de Rosanes i, després d'enllaçar amb diferents grups de patriotes, s'emparà de la vella fortalesa de Castellbell i el Vilar, que seria sostinguda fins a la fi de les hostilitats. Recordem, tanmateix, que els germans Manuel i Antoni eren fills d'Antoni Desvalls i Castellbell i d'Agnès Vergós i Bellafilla.

El monistrolenc Xacó Janer era el capità dels dotze voluntaris de Monistrol de Montserrat que, juntament amb els de Castellbell i el Vilar i altres pobles veïns, tots bons tiradors, van enfrontar-se amb les tropes borbòniques que els enviaren des de Manresa, les quals, passant per la masia castel·lvilarenca dels Abadals, arribaren a Monistrol de Montserrat on foren aturats sense poder passar el pont pels tiradors voluntaris, especialment pel Po Boxeda. Un membre de la masia del Gall de Castellbell i el Vilar fou empresonat a Manresa.

El 8 de juny de 1714, es van concentrar a Martorell fins a 600 homes de l'exèrcit borbònic, els quals van voler atacar la guarnició d'Esparreguera. Previnguts Desvalls i Armengol, van sortir d'Olesa de Montserrat i trobant-se amb l'enemic a la vora del riu Llobregat van atacar-los matant 49 soldats filipistes. Tot seguit, dues companyies de granaders es van refugiar a la casa de Magarola, situada al terme d'Esparreguera, fent-se forts fins que els catalans van atacar-los deixant 17 morts dins la casa i al camp, van cremar les portes de la casa i van fer presoners 59 soldats, 2 capitans, 2 tinentes, 2 alferes, 8 sergents i 2 cadets, els quals van ser conduïts al castell de Castellbell i el Vilar. Al cap de poc temps va arribar Montemar a les envistes d'Esparreguera amb dos mil homes i els catalans van haver de refugiar-se a Monistrol de Montserrat.

A la seva campanya comarcal, el marquès del Poal es trobava a Talamanca el 10 de juliol i anava a Castellbell i el Vilar el 21 de juliol de 1714, dos indrets bagencs que pertanyien a la jurisdicció del marquesat de Castellbell. Els dies 13 i 14 d'agost fou la batalla de Talamanca, fet que succeí en un moment en què el

masover del castell era el senyor Melcior Sellarés, el fill hereu del qual, Josep Sellarés i la seva esposa Rosa eren els pares de Joan, Elisabet i Francesc, als quals, amb el pas dels anys s'afegiràn nou germans més. El 15 d'agost el marquès del Poal era a Mura, per anar tot seguit a Montserrat.

Encara que desconeixem les dates exactes dels seus moviments, podem afirmar que els comandaments de l'exèrcit borbònic que feien continus atacs contra les forces de Desvalls s'allotjaven en una masia de Sant Feliu de Codines: "En cuya casa de dicho Enrique Deu se hospedavan los generales, o cabezas de partidas, o destacamentos, quando salian del campo para perseguir los enemigos, y aquietar el Principado de Cataluña, como fueron el conde de Montemar, Bracamonte y otros cabezas de destacamentos". La casa de Sant Feliu de Codines que esmenta la cita anterior era la masia del senyor Enric Deu, la germana del qual, Maria Rosa Deu, estava casada amb Bartomeu Canyadó i Tàpies, un pagès de Badalona que va morir a Barcelona el 8 de gener de 1714, durant el setge. La mare del Bartomeu, Francesca Tàpies, era la darrera membre dels Tàpies badalonins, la nissaga dels quals fou originada per un cabaler de la masia de les Tàpies de Castellbell i el Vilar, que al segle XVI va anar a exercir el seu ofici de barber a Badalona.

Antoni Desvalls passà per Castellbell i el Vilar el 30 d'agost de 1714 i el 4 de setembre atacà la ciutat de Manresa. Desvalls es trobava el 8 a Súria i el dia 11 de setembre l'exèrcit borbònic entrava a la capital catalana, encapçalat entre molts d'altres comandaments pels germans Francesc i Ramon Junyent i Vergós, fills de Francesc Junyent i Marimon, un personatge a qui li fou concedit l'any 1716 el marquesat de Castellmeià, únic títol concedit per Felip V a un català després de l'inici de la Guerra de Successió. Els Junyent, cunyats del marquès de Castellbell, que van romandre refugiats una bona temporada a Vacarisses, sempre parlaren amb orgull de la seva participació a l'assalt de la ciutat de Barcelona. L'a-

juda prestada al bàndol borbònic va fer que el seu castell de Castellmeià, situat al terme Torrefeta, a la comarca de la Segarra, fos atacat, volent prendre els assaltants la seva mare, que hagué de refugiar-se a Montserrat, on li van saquejar la cel·la, mentre els seus dos criats van ser conduïts presos al castell de Castellbell i el Vilar. Recordem, tanmateix, que els germans Junyent eren cosins dels germans Desvalls.

El 14 de setembre els habitants de Barcelona tornaven al treball obrint les portes de les seves botigues i el dia 18 Manuel Desvalls i Montemar signaven l'anomenada capitulació de Cardona, que també afectava la guarnició de la fortalesa de Castellbell i el Vilar: "Que las guarniciones de los castillos de Sarroca y de Castellbell y de las baronias de Bagá, gozen de la misma capitulacion que la guarnicion y como queda expresado en el capítulo 17". Els germans Antoni i Manuel Desvalls van marxar tot seguit a Mataró per embarcar-se cap a Gènova, mentre que el rei espanyol declarava nul·la l'abans citada capitulació.

Pocs dies després de l'entrada dels filipistes a Barcelona, el marquès de Castellbell, refugiat a Vacarisses i a Abrera, retornà a la ciutat, per poc temps, ja que va morir el 22 de maig de 1715 a la seva residència de la plaça de Santa Anna, a l'actual cruïlla del carrer de la Canuda amb el Portal de l'Àngel. El cos de Josep Amat i Planella fou soterrat al monestir de Sant Francesc de Barcelona i la tradició castel·lvilarenca diu que els seus ossos van anar a parar a un ben treballat sarcòfag, amb dos escuts dels Castellbell esculpits, situat al costat de la porta d'entrada de l'església de Sant Vicenç de Castellbell, que es va conservar fins a l'any 1936, quan fou destruït pels milicians manresans, tal com ens ho va explicar un testimoni, el senyor Joan Torras, darrer masover del castell.

L'esmentat Josep Amat, que s'havia ordenat prevere poc temps després de la mort de la seva esposa Marianna Junyent i Vergós, deixava els fills sota la tutoria del seu germà Francesc Amat i Planella-Grevalosa,

A partir de l'any 1714, el castell de Castellbell va convertir-se en plaça forta a l'empara d'Antoni Desvall, habilitat com a punt d'avitallament per les tropes catalanes i de presó per aquells militars filipistes capturats en les lluites armades dels encontorns de Montserrat. Autor: Martínez

baró de Sant Miquel de Castellar, títol que fa referència al lloc de Castellar, del terme d'Aguilar de Segarra, i del seu cunyat Francesc Junyent i Vergós, que aleshores exercia el càrrec d'administrador de la ciutat de Barcelona, i com a tal va ser un dels encarregats de "quitar las insignias de la Diputacion, y otros que la governavan". Aquests tutors van fer inventariar les principals propietats del marquès de Castellbell, és a dir les cases de Barcelona, els castells de Castellbell, de Vacarisses, de Talamanca i de Voltrera que, amb les dues cases de Santa Maria de Vilalba, es troba al terme d'Abrera, i la casa delmera que els marquesos posseïen al carrer Manresa de Monistrol de Montserrat.

L'any 1716 fou acabada de reconstruir la casa de Barcelona, al temps que el marquès Josep Amat i Junyent, que aleshores tenia catorze anys, estudiava al col·legi de Cordelles, de la Rambla barcelonina. Per cert, el nom d'aquest famós col·legi barceloní fa referència al cognom del seu fundador, Jaume Cordelles, que redactà els estatuts l'any 1572 i era

de la nissaga dels Cordelles de Monistrol de Montserrat, els quals tenim documentats des de l'any 1282, amb Guillem de Cordelles. El 24 de novembre de 1718, Josep Amat, el marquès de Castellbell, va ser nomenat capità d'una companyia del primer batalló del Regiment de Barcelona que comandava el seu oncle Ramon Junyent i Vergós. El seu germà Manuel Amat, oriünd de Vacarisses i futur virrei del Perú, fou nomenat sub-tinent del mateix regiment.

1719

No havien passat tres anys de la caiguda de la capital catalana quan Espanya tornava a provocar una nova guerra europea, i Barcelona fou la ciutat escollida com a lloc d'aparellament i partença de les expedicions militars contra Sardenya i Sicília. La Vall d'Aran fou ocupada per l'exèrcit del mariscal Bonàs, al temps que els francesos pretenien ensarronar el país proclamant la restauració de les institucions i les llibertats catalanes. La nova cojuntura internacional creà

les condicions favorables al revifament de la lluita antiborbònica a Catalunya i entre el 1717 i el 1719, uns quants milers d'homes s'alçaren en armes. A l'estiu d'aquell darrer any extensos territoris de la Vall d'Aran, l'Alt Urgell, el Pallars, la Noguera i d'altres comarques foren envaïts per escamots de miquelets catalans procedents del Rosselló, comandats, entre molts altres, per Francesc Bernic. El 5 de gener de 1719 una vintena de miquelets van atacar a Adraén, al terme de la Vansa i Fòrnols, a l'Alt Urgell, un comboi que transportava farina i civada, enduent-se vint-i-sis muls. El 8 de gener van atacar-ne un altre al costat de la palanca de Tui-xent, prenent als borbònics tres atzembles carregades amb provisions i ferint un oficial de l'escorta.

El 4 de juliol "dos quadrillas de sediciosos, con el pretexto de fusileros de Franzia, comandados la una por Jayme Juan Barzelo, alias Carrasquet, y la otra por su hermano, armados con gran comitiva", van atacar la vila de Gerri de la Sal, apoderant-se de les salines, al temps que mataven Bernat Vidal, feren Pau Riera i s'enduien

presoner Isidre Santamaria, tots ells guardes del pallol de la sal. L'administrador de les salines, Joan Baptista Motes, va cuitar a demanar ajuda a Antoni Berenguer, comandant de tres companyies de milicians, que tenia la seva seu a la Pobla de Segur, el qual no va poder deixar-li cap soldat, donat que els tenia tots ocupats en la defensa dels fortins de "Collegats Congost de Erinyà" i d'altres que estaven sota el comandament de Francesc Canal. Finalment l'administrador de la sal de Gerri va aconseguir l'ajut de Francesc Xavier Mas y Alexos Duat, capitans d'una seixantena d'homes de les companyies de milicians de Rialp i de Sort, respectivament, tot i que aquests soldats van negar-se a anar a Gerri de la Sal: "los soldados reusaron executar semejante empresa por ser mas los sediciosos". No havent rebut ajuda, tampoc, de Luis de Córdoba, comandant del "campo volante que se hallava en Organyà", la vila de Gerri de la Sal va romandre en mans dels miquelets de França fins el dia 6 de gener de 1720.

El 19 de juliol de 1719 Pere Casellas, capità de fusellers del batalló de Francesc Estruch, es trobava amb set homes per la zona de la Rabassa, a la comarca de la Segarra, quan van veure passar els miquelets que havien entrat a Santa Coloma de Queralt enduent-se un oficial i vuit soldats borbònics i setze cavalls. Entre aquells miquelets de França hi havia els anomenats Llansolot, el Claveguera i l'Esguerrat de Vicfred.

Els escamots de Francesc Bernic, de Carrasclat i d'altres guerrillers catalans cobraren tant d'increment que arribaren a tenir dominada bona part del país i presentaren batalla a les tropes regulars del coronel Ramon Junyent i Vergós. Un escamot de cinc-cents miquelets de França comandats per Bernic van anar des de la Garrotxa fins al Bages i, esquivant Manresa, van llançar-se els primers dies d'agost contra la guarnició de Sallent i després de prendre'ls els cavalls, anaren aigües avall del Llobregat per tal de fortificar-se al castell de Castellbell i el Vilar. La seva intenció era ficar-se a la vella fortalesa, situada

estratègicament i de posició poc accessible, per fer-ne el centre estable d'una àrea d'incursions. El propòsit pot fer creure que Bernic era dels qui s'havien alçat contra l'ocupació enemiga pel gener de 1714 a la zona del Baix Llobregat i que després s'havien mantingut, a les ordres dels germans Desvalls i fins al setembre de l'any esmentat, amb base permanent a Castellbell. El mes d'agost de 1719 però Bernic no arribà a ocupar el castell perquè, com diuen els cronistes, ho hauria aconseguit si no l'hagués volat abans el seu propi senyor, Josep Amat i Junyent. Cal matisar aquesta notícia, doncs el que van fer els homes del destacament del marquès de Castellbell va ser col·locar la dinamita suficient com per malbaratar la cisterna del castell, fent que el masover i la seva família romanguessin sense aigua durant força temps. Aquesta va ser la gesta tan lloada posteriorment pel capità general de Catalunya, res de voladura del castell. Francesc Bernic no trigaria a ser capturat pels borbònics a la zona de la Llacuna i tancat a la presó a Barcelona.

Els miquelets que voltaven per la Serra de l'Obac i per Sant Llorenç del Munt, van apresar Jaume Torrella, batlle de Matadepera, i el van extorquir després de mantenir-lo pres. Així ho explicà el mateix Torrella quan va demanar posteriorment unes exencions fiscals: "por averle extorquido los facinerosos que discurrían por el Principado del año 1719, 35 doblones, aviendosele llevado atado por los bosques y despoblados". El dia 31 d'agost un grup de miquelets de França va fer presoners tres oficials filipistes i s'endugueren els medicaments i les sabates que un comboi transportava cap a Saragossa i Navarra, al seu pas per la Riera Seca, entre Piera i Vallbona d'Anoia.

El marquès de Castellbell i el seus germans Antoni i Manuel eren, com hem dit, oficials del Regiment de Barcelona, comandat pel seu oncle Ramon Junyent, i van actuar a Martorell entre el 20 d'agost i el 26 d'octubre de 1719, un cop van foragitar els miquelets que prèviament s'havien apoderat de la vila. En aquells moments el grup de comandament disposava

de quatre cavalls, el del coronel Junyent, el cavall de Josep Muragul, que li deien Carrasclat per haver-ho pres als miquelets, l'altre cavall era el de Josep Ros, secretari del coronel, i el cavall dels germans Amat.

El mes d'octubre de 1719 Carrasclat i la seva gent es van fer forts a la zona de la muntanya de Montserrat, la qual fou encerclada per l'exèrcit borbònic el dia 12, i van enfrontar-se en dues ocasions per la banda de Collbató amb les tropes del Regiment de Barcelona del coronel Ramon Junyent. Carrasclat i els seus homes, finalment, van aconseguir fugir pel camí del Forn de Vidre, de Sant Pau de la Guàrdia, i per can Massana, tot marxant pels cingles de Castellfolit del Boix.

Al costat de l'ermita de la Trinitat, situada al pendent a sota de la fortalesa de Cardona, els membres d'un comboi que havia descarregat municions i altres pertrets de guerra al castell van ser atacats a les dotze de la nit del 24 d'octubre pels miquelets de França, enduent-se set bèsties de càrrega i una galera. Els sediciosos, com els anomenaven els borbònics, entre els que hi havia Pau Valldeoriola i Francesc Monmany, veïns de Seva, van endur-se molts caps de bestiar, el 9 de novembre, de la casa dels Cortals, de la masia Moragues de Sant Hilari Sacalm. L'11 de novembre els miquelets van endur-se dos traginers i vuit atzembles d'un comboi que van atacar al camí ral de Girona, al lloc conegut com a Hostalnou, entre Sant Celoni i Hostalric.

El dia 21 de desembre de 1719, els miquelets van atacar un comboi que duia sabates i llensols, matant un soldat de l'escorta, en el camí que hi ha entre Esparreguera i Collbató. Aleshores, van endur-se el carro del trager Pere Canut, veí de l'Hospitalet de Llobregat, i un cop van descarregar-ne el seu contingut a la vora de Monistrol de Montserrat, van deixar marxar el trager que a la posta de sol arribava a Martorell, on va denunciar els fets.

Joan Valls i Pueyo
Historiador